

השמיטה - מן היסודות ועד להלכה למעשה

הרב יוסף צבי רימון

ניצוד קונים פירות וירקות בשמיטה?

היתר מכירה:

שביעית בזמן הזה דרבנן

קרקע בבעלות גוי בארץ –
אין בה קדושת שביעית
ומתירה מלאכות.

הוויכוח על "לא תחנם"

לא תחנם – לא תתן להם חניה בקרקע.

עבודה זרה כ.

והנה אמרתי בפשיטות שטוב להתיר למכור לנכרי, ואף על פי שאסור ליתן ולמכור קרקע בארץ ישראל, כיון שהוא לטובת היישוב פשיטא דאין כאן איסור דלא תחנם!

שו"ת ישועות מלכו

ברח מהזאב ופגע בו ארי - כי רוצים להמלט מאיסור שביעית בזמן הזה [שהוא] דרבנן לרוב הפוסקים, ופגע באיסור מכירת קרקע לעובד גילולים בארץ ישראל, שהוא איסור דאורייתא לכו"ע!

הנצי"ב

היחס להיתר המכירה

המהרי"ל דיסקין
הרב שמואל סלנט
החזו"א
אוסרים

הרב יצחק אלחנן ספקטור
הרב שמואל מוהליבר
הגאון מקוטנא
הרב קוק
מתירים

הרב קוק על ההיתר:

על עצם ההיתר אין לדעתי לפקפק כלל.

משפט כהן, סימן ס"ג, עמ' קכו

ואין זה מונע ופוטר אותנו מלבקש כל העצות אשר יזמין ה' לנו, שיוכלו אחינו בני ישראל היושבים בארץ הקודש לקיים את המצווה כהלכתה בלי שום הפקעה ודרישת היתר. וכל חלק קטן שבקטנים מארץ הקודש שבידי ישראל שתקויים בו מצוות שביעית כדינה, אנו צריכים לשמוח עליו כמוצא שלל רב

משפט כהן עמ' קכו

לקיים כל מה שאפשר ולהישמר בכל אופן ממה שהוא ביסודו איסור דאורייתא

משפט כהן עמ' קכו

"ומפני שכל דבר ההיתר הוא באמת רק מפני הדחק העצום ובתורת הוראת שעה, על כן הנהגנו שלא לנטוע נטיעות חדשות כלל, מפני שכל מגמתנו היא להגן על היישוב שכבר נשתכלל, שלא ייהרס..."

כל איש מבין, יידע ויבין על פי רושמי כל התקופה הזאת בארץ, כי בלעדי מציאותו של הרב קוק בארץ בעת הזאת, היה יכול חלילה היישוב להתמוטט מפני קיצוניותם של הדור החדש והישן גם יחד, באין שום אמצעות ביניהם ובאין השפעה חשובה ונעלה מאת איש נדיבות גם עליהם וגם על החיים בכללם. כל זה פעל ועשה הרב קוק בשעה שמצא הרבה רוגז-רוח גם משני הצדדים האלה, ולפעמים גם פגיעה בכבודו הנעלה.

אוצר בית-דין:

המחיר על העבודה, הפירות בחינם.
יש קדושת שביעית בפירות

א: בראשונה היו שלוחי בית דין יושבין על פתחי עיירות. כל מי שמביא פירות בתוך ידו - נוטלין אותן ממנו ונותן לו מהן מזון שלש סעודות, והשאר - מכניסין אותו לאוצר שבעיר.
ב: הגיע זמן תאנים - שלוחי בית דין שוכרין פועלין, עודרין אותן [גרסת הגר"א: אורין אותן], ועושין אותן דבילה, וכונסין אותן בחביות ומכניסין אותן לאוצר שבעיר. הגיע זמן ענבים - שלוחי בית דין שוכרין פועלין, בוצרין אותן, ודורכין אותן בגת, וכונסין אותן בחביות ומכניסין אותן לאוצר שבעיר. הגיע זמן זתים - שלוחי בית דין שוכרין פועלין, ומוסקין אותן, ועוטנין אותן בית הבד, וכונסין אותן בחביות ומכניסין אותן לאוצר שבעיר. ומחלקין מהן ערבי שבתות כל אחד ואחד לפי ביתו".
(תוספתא שביעית פ"ח הלכות א-ב)

ר"ש - מדברת על פירות שישית

רמב"ן - מדברת על פירות שביעית

חזו"א - ומהא דתניא בתוספתא (הובא ברמב"ן ובר"ש פ"ט מ"ח) דבזמן שיש אוצר על פי בית דין, דורכין ענבים בגת וזיתים בבית הבד, שמעינן דהא דתנן (פ"ח מ"ו) שאין דורכין ענבים בגת, היינו דוקא בעלים אבל אותן שזכו מן ההפקר מותרין בכל. וקרא דלא תקצור כדרך הקוצרים בבעלים אזהר רחמנא, ומשמע בתוספתא שם, שבוצרין הכל בבת אחת ולא מעט מעט, ויש ראייה מכאן דאף לדעת הרמב"ם אין איסור רק בבעלים..

בשנת תר"ע הרב קוק מציע לעושת אוצר בית דין (+היתר מכירה) בשנת תרח"צ החזו"א מיישם

חממות ומצע מנותק:

ר' יוחנן בשם ר' ינאי: אילן שנטעו בתוך הבית חייב בערלה ופטו' מן המעשרות, דכתיב: 'עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה'.
ובשביעית צריכה דכתיב: 'ושבתה הארץ שבת לה' וכתוב 'שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור'.

ירושלמי, ערלה, פ"א ה"ב

ועיקר היסוד של פאת השלחן ז"ל להקל בספיקא לדידן אינו מוכרע די"ל כיון דעיקר הספק בדאורייתא ואזלינן לחומרא ממילא גם לדידן אזלינן לחומרא...

חזון איש, שביעית - סימן כב אות א ד"ה

אילן שנטעו בתוך הבית, הרי זה ספק אם נוהג בו כל דיני שביעית.

פאת השלחן, כ, כב

ולקמן... ביררתי דרבינו והאחרונים הכריעו דשביעית בזמן הזה דרבנן, ולפי זה הבעיא לקולא.

פאת השלחן, הלכות שביעית, כא

פירות נכרי:

מהרי"ט – יש קדושה

בית יוסף:
אין קדושת שביעית בפירות נכרי

מנהג בני ברק [חזו"א]

מנהג ירושלים ורוב הארץ
[פאת שולחן, הרב
טיקוצ'נסקי, הרב קוק]

מכתב הרב קוק לרב ברלין – אגרות הראי"ה, ח"א, סימן שט"ז:

עטי תרעד בידי למעשה הנבלה אשר נעשתה כעת לאחינו יושבי המושבות, כי אחרי אשר הוחזק הדבר עד כה של ליתן הכשר להגויים, כדי שלא לדחוק את רגלי ישראל... נמצאו חותרי מחתרת, אשר יעצו בסתר לקנות דווקא מהגויים, ולהרים קרן צרינו... איך שאנחנו בעצמו רודים את אחינו, בני בריתנו...

אין לשער גודל החרפה וחילול השם ועוצם הרשעה שיש בזה. דמי לבבי כסיר ירתחו, וכאבי עד שמים מגיע, מהמצב האיום הזה, מהנפילה של תורה ויראת שמים אמיתית שיש בעניין זה...

וזאת למודעי, כי חשש גדול מצד ערלה וכלאי הכרם יש בכרמי הגויים, בשנים הללו... והרי אנו מוחזקים להשגיח על כרמי אחינו, בשמירה והשגחה מעולה. ואיכה זה תיהפך השורה שניקח משל גויים, הבלתי מושגחים, רק כדי לרדוף עד הנפש את אחינו בשרנו.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

הגרשז"א על קניית פירות היתר מכירה:

"נראה לפי ענ"ד, שגם המחמירים, שאינם רוצים לסמוך כלל על היתר המכירה, מכל מקום - לפי מה שנוהגים כהכרעת האחרונים להקל בזמן הזה באיסור משומר ונעבד, וגם החזו"א כתב כן (י', ו), דבדיעבד אין הפירות נאסרין ומותרין באכילה לאחריים, נראה שמותר גם למחמירים לקנות פירות שביעית או ירקות [כאשר] דלא אסירי משום ספיחין מחנוונים שסומכים על ההיתר, ושוקלין ומודדין ועושין סחורה בפירות שביעית, ואין הלוקח מהם צריך לחשוש משום לפני עור... ואין בזה משום לפני עור ולא מסייע ידי עוברי עבירה, כיוון שגם חבירו יודע שיש אוסרים, אלא שהוא נוהג כהמתירים...

קניית פירות וירקות בשמיטה

